

ד"ר יריב שולם

אבא, אמא: איך כסף בא לעולם?

מדריך מעשי לחינוך כלכלי של ילדי ישראל

איורים: אלישע שולם

ד"ר יריב שולם

אבא, אמא: איך כסף בא לעולם?

ד"ר יריב שולם

אבא, אמא: איך כסף בא לעולם?

מדריך מעשי לחינוך כלכלי של ילדי ישראל

Dr. Yarive Shulem
· *Dad, Mom: Where Does Money Come From?*
A Practical Guide to the Financial Education of Children in Israel.

ד"ר יריב שולם
אבא, אמא: איך כסף בא לעולם? – מדריך מעשי לחינוך כלכלי של ילדי ישראל

עריכה לשונית: גילי תל-אורן
איורים: אלישע שולם
עיצוב עטיפה: סטודיו ספרי צמרת
עימוד: ענת ניסן
גרסה דיגיטלית של הספר:
www.netbook.co.il
moshe@zbooks.co.il

הספר וכל הכתוב בו הם באחריות המחבר
© כל הזכויות שמורות

להזמנת הרצאות וסדנאות או סתם כדי לספר לסופר מה דעתכם על החיים,
על היקום ועל כל השאר, נא לשלוח מייל לכתובת: yarives@hotmail.com

כדי למנוע סרבול נכתב הטקסט בלשון זכר, אך יש לקרוא אותו בהתאם למינו של הקורא.

אין לראות במידע הכלול בספר זה משום ייעוץ השקעות ו/או פנסיוני ו/או ביטוחי או תחליף לייעוץ/ שיווק כאמור אישי וספציפי לכל אדם בהתאם לנתוניו האישיים לשם רכישה ו/או ביצוע השקעות ו/או ביטוח ו/או עסקאות כלשהן. המידע הכלול בספר אינו בא במקום ייעוץ/שיווק השקעות ו/או פנסיוני ו/או ביטוחי ואין לפעול על פיו, אלא לאחר קבלת ייעוץ אישי על ידי יועץ מורשה. הפרסום בספר זה אינו מהווה הצעה ו/או ייעוץ ו/או שידול, ואין באמור בספר כדי להביא בחשבון את הנתונים והצרכים המיוחדים שלכם לביצוע פעולות, אין בהם משום המלצה ו/או חוות דעת ו/או תחליף לשיקול דעתכם העצמאי.

דרך אגב, אם לא ידעתם את כל זה לפני שקראתם את זה כאן, אני מציע שלא תקראו את הספר הזה בכלל. הספר הזה עלול לגרום לכם לחשוב ואולי אפילו לקבל אחריות על חייכם ועל עתידכם. אם אתם לא רגילים לחשוב ולקחת אחריות על חייכם, אני לא בטוח שאני רוצה לקבל אחריות על תופעות הלוואי של קריאת הספר.

אין להעתיק, לצלם, להקליט, לשדר, לתרגם, לסרוק ולאחסן במאגרי מידע ואחזור או להפיץ ספר זה או קטעים ממנו בשום צורה ובשום אמצעי אלקטרוני, אופטי או מכני, לרבות אינטרנט, ספר אלקטרוני, מחשב טאבלט, טלפון נייד או כל מדיה אחרת, בלא אישור בכתב מראש מהמוציא לאור.

דאנא 338-583

נדפס בישראל, תשע"ח – 2018, Printed in Israel

תוכן אֵנִינִים

9	הקדמה
12	מבנה הספר
15	פרק 1: איך הגענו לכאן?
30	פרק 2: 20 שנות מחקר והרבה מאוד טעויות
50	פרק 3: המבנה הפיננסי ודילמות של הורים
68	פרק 4: משימות של ההורים בכלל ובהקשר הפיננסי בפרט
75	פרק 5: שילוב משימות הורים עם המבנה הפיננסי
81	פרק 6: אסטרטגיות מעשיות לשילוב ילדים
83	6.1 רכישה במכולת
85	6.2 תקציב בילויים במסגרת חופשה משפחתית
88	6.3 צמצום הוצאות החשמל של הבית
91	6.4 פיתוח עמידות לפרסומות (צפייה ביקורתית)
95	6.5 דמי כיס למתחילים
102	6.6 דמי כיס רמה בינונית
106	6.7 דמי כיס למתקדמים (טקס בגרות פיננסי)
115	6.8 דמי כיס – מקצה מסכם
118	6.9 רכישה משפחתית במכולת
122	6.10 בניית תקציב לפעילות משפחתית (חופשה)
126	6.11 סיכום אסטרטגיות מעשיות לשילוב ילדים
127	פרק 7: כספים במעגל החיים של ילדים
127	7.1 נולד לכם תינוק, כמה זה יעלה לכם? (פרק צ'ופר)
132	7.2 ברית מילה ובריתה
134	7.3 מוצרים פיננסיים עבור עתיד הילדים שלכם
145	7.4 החופש הגדול והתקציב הקטן
148	7.5 בר/בת מצווה
157	7.6 רישיון נהיגה ופרויקטים יקרים אחרים
161	7.7 ילדים בוגרים החיים בבית
164	7.8 חתונות – לפני, אחרי ותוך כדי
173	7.9 המשך מימון לאחר חתונה

179	.....	7.10 מה לגבי נכדים?
180	.....	7.11 ירושות
185	.....	7.12 סיכום כספים במעגל החיים של ילדים
186	.....	פרק 8: סוגיות מתקדמות לפיתוח מיומנויות של הילדים
186	.....	8.1 ילדים כקבלנים בבית
188	.....	8.2 ניהול פרויקטים, ומשא ומתן מול ספקים
189	.....	8.3 מצבי חירום פיננסיים
192	.....	8.4 מצבי חירום פיננסיים מורכבים
196	.....	8.5 מימון לימודים על-תיכוניים
200	.....	8.6 גישה לכספים משפחתיים
202	.....	8.7 ילדים שלוקחים כספים ללא רשות
207	.....	8.8 הלוואות בתוך המשפחה
210	.....	8.9 פיתוח יזמות של הילדים
214	.....	8.10 קורות חיים
218	.....	8.11 קרן גמ"ח משפחתית
222	.....	8.12 יש לך עוד עצות?
226	.....	8.13 סיכום סוגיות מתקדמות לפיתוח מיומנויות פיננסיות של ילדים
227	.....	פרק 9: היבטים רגשיים הקשורים לסוציאליזציה פיננסית של ילדים
233	.....	פרק 10: סיכום, סיום והתחלות חדשות
237	.....	מראי מקום

המסגרות האלו כוללות שילובים של האופציות הבאות:

- התנדבות חד-פעמית
- התנדבות שבועית לתקופה מוגדרת
- התנדבות רק עבור הנערים
- התנדבות לכל המשפחה

הנה רשימה חלקית ולא מייצגת לחלוטין של עמותות שדרכן תוכלו למצוא מסגרת התנדבות המתאימה למסגרת הזמן שלכם:

- לתת www.latet.org.il
- לאורו נלך [/http://www.leoro.org.il](http://www.leoro.org.il)
- לקט www.leket.org

בחרו לעצמכם מסגרת ועשו משהו שהתשואה עליו לא נמדדת בשקלים אלא במטבע הרבה יותר

יקר – ערכים. אם לנדב זמן זה לא הסגנון שלכם, אז אפשר לנסות לאזן בין חומריות ובין ערכים בעזרת הכסף עצמו. הגדירו מראש שאחוז מסוים מכספי המתנות יופנה לעמותה של ראויה. לאחר כל האירוע, כשסיימתם לחשב את הסכום של סך ההכנסות, הטילו על הילד לבחור עמותה שנראית לו ראויה לתרומת הכסף. אם חתן השמחה מעוניין בכך, אפשר לבצע דיון משמעותי לגבי הבחירה הראויה עבור תרומה זו. כדי שבכל זאת יהיה אפקט אישי יותר לנתינה, אני ממליץ להגיע עם הילד לעמותה (עדיף בתיאום מראש) ולאפשר לילד למסור את התרומה שלו באופן אישי לנציגי העמותה. אני

רק זכור! אנא אפרי? כיני דמין להיות צעירה.
כס סוסר די כה כסף!

מקווה שחויית הנתינה תיתן מימד נוסף וחשוב לדיון התפל על ניהול פיננסי של אירועי בר-מצווה.

7.6 רישיון נהיגה ופרויקטים יקרים אחרים

יום בהיר אחד הילד שלכם יפנה אליכם ושאל: "אבא, מה דעתך שאני אתחיל ללמוד נהיגה?" אם עוד לא חוויתם את החוויה הזו, קשה לי להסביר לכם עד כמה היא מטלטלת. הילד שלכם, שרק לפני כמה ימים למד ללכת, רוצה פתאום לנהוג במכונית! אחרי שהתגברתם על האינסטינקט הראשוני שלכם לדחות את הרעיון על הסף, סביר כי תיאלצו להתמודד עם שני תובנות מהותיות: הראשונה, שהילד שלכם באמת גדל ונהיה איש, והשנייה, שלהוציא רישיון נהיגה זה תענוג ממש יקר.

התת-פרק שלפניכם קצת שונה מהפרקים שראינו עד עכשיו במסגרת הפרק "כספים במעגל החיים של ילדים", מכיוון שבשונה מהאירועים שדיברנו עליהם עד עכשיו, שבוודאות יתקיימו רק פעם אחת עבור כל ילד, הרי שהסיטואציות שבהן הפרק הזה עוסק עשויות להתרחש בכל שלב בחיי הילד ואף כמה פעמים. מכיוון שכך, ההערכות של ההורים והצורה שבה עליהם לעשות את הסוציאליזציה הפיננסית של הילדים שונות במידה רבה ממה שראינו עד כה.

ראשית, עלינו להגדיר את גבולות הסיטואציה שעליה אנחנו מדברים. ההוצאות שנדון בהן בפרק זה צריכות לעמוד בהגדרות הבאות:

- המוצר הנרכש הוא לא משהו שההורה חייב לממן מבחינה חוקית.
- ההורה לא מתנגד באופן עקרוני לרכישה.
- מדובר בסכום כסף שהוא לא טריוויאלי.
- הילד או הילדה רוצים מאוד את המוצר הזה.
- יש לכם, כהורים, איזשהו סכום כסף פנוי לטובת הפרויקט.

מאחר שהתשובות להגדרות אלו משתנות מאדם לאדם, קצת קשה לתת דוגמאות אוניברסאליות למוצרים כאלו. בכל זאת אציג בפניכם כמה סיטואציות קלאסיות שרוב האנשים שאני מכיר יסכימו שהן אכן עונות להגדרה של פרויקט יקר ומיוחד. ליד כל פרויקט כזה רשמתי גם הערכה גסה של העלויות הצפויות.*

1. רישיון הנהיגה** (4,000-6,000 ₪)
2. קונסולת משחקים box x/פלייסטיישן (1,500-3,000 ₪)
3. מכשיר סלולארי חדש וחדש (500-2,500 ₪)
4. אופניים חשמליים (2,000-5,000 ₪)
5. טיול סיום תיכון (2,000-4,000 ₪)

בסיטואציות מסוג זה אני ממליץ לא לדון בשאלה אם אתם מוכנים לממן את הדברים האלו עבור הילדים שלכם או לא, ובמקום זאת לבסס את הדיון על שאלה אחרת לגמרי והיא:

"על סקלה של 1 עד 100, באיזו מידה חשוב לכם שילדכם יקבל את המוצר המדובר?" שימו לב שהדגש הוא על המידה שבה העניין חשוב

לכם, ולא על המידה שבה הוא חשוב לילד. כעת, משביררתם לעצמכם מה מידת המוטיבציה שלכם להיות שותפים בפרויקט, אתם יכולים להתחיל לדבר על "סבסוד הפרויקט" במקום "מימון" או "אי-מימון". במילים אחרות, המספר שהחלטתם עליו הוא בעצם אחוז הסבסוד שאתם מוכנים לתת לפרויקט. לדוגמה, אם החלטתם שחשוב לכם ברמה של 25 מתוך 100 שלבת שלכם

יהיה פלייסטיישן, זה אומר שאתם תהיו מוכנים לסבסד את הרכישה הזו ב-25%. אם העלות של פלייסטיישן היא 2,000 שקל, אתם בעצם מוכנים לתרום לפרויקט הזה 500 שקל בלבד.

* גם עלויות אלו אינן אלא הערכה גסה בלבד. ההוצאות על בילויים משתנות בין משפחה למשפחה באופן קיצוני.

** בהנחה שלא מדובר בנהג בעייתי במיוחד שצריך יותר מ-2 טסטים כדי לעבור, אפשר להניח שהעלות תסתכם בכ-5,000 ₪. אם מדובר בנכשל סידרתי של טסטים, השמים הם הגבול. למען הסר ספק, הסיפור שהסטט השביעי הוא בחינם אינו נכון. אתם משלמים גם עליו מחיר מלא.

הנה דוגמה נוספת: אם אתם חושבים שרשסון נהיגה לבת שלכם הוא ענשן חשוב מאוד, יסכן שתארכו את הפרוקט ברמה של 90 מתוך 100. על סמך החלטה זו, הסבסוד שאתם תהיו מוכנים להעמיד לטובת שיעורי נהיגה יעמוד אף הוא על 90%. מאחר שעלות שיעורי הנהיגה היא כ-5,000 שקל, הרי שמדובר במשסון הורים של 4,500 שקל. מכאן הדרך לטיפול יעיל ומועיל בסיטואציה פשוטה וברורה. שבו עם הבת והסבירו לה שאתם מכירים בכך שהיא רוצה ואולי אפילו צריכה לבצע את הרכישה המדוברת. מכשון שיש לכם ענשן לעזור לה להגשים את המאוויים שלה, אתם מוכנים לשים 90% על הפרוקט. כל מה שנשאר לה לעשות הוא לגייס את היתרה כדי שהיא תוכל להגשים את החלום שלה.* יסכן שההסדר הזה לא ימצא חן בעיניה וזה לגיטימי. אל תהיו מודאגים מכך. הסבירו לה שלא סביר שאתם תהיו האחראים הבלעדיים למשסון פרויקט שהוא במידה רבה אינטרס שלה. אם היא חושבת שהפרוקט ראוי וחשוב, שתוכיח זאת על ידי גיוס ההון העצמי הדרוש.**

אחרי שהבנתם את האסטרטגיה ברמה הבסיסית, אני רוצה להרחיב קצת את השיחה לגבי יתרונות, חסרונות, הזדמנויות ואיומים הנובעים מהשימוש בגישה זו.

- כשאתם שוקלים את מידת המוטיבציה שלכם, וכנגזרת, את רמת הסבסוד שאתם מעוניינים לתת, רצוי לעשות תיאום ציפיות בין ההורים. אם הורה אחד חושב שרמת הסבסוד צריכה להיות שונה באופן מהותי ממה שחושב ההורה האחר, אין מנוס מלנהל דשון עד הגעה למספר מוסכם. כך או אחרת, חשוב להציג בפני הילדים חזית אחידה.
- רצוי, ככל שהדבר ניתן, שהכסף שהילדים משקיעים בפרויקט יקדים את הכסף שלכם, כדי למנוע מצב שבו הכסף שלכם ינוצל עד תום, ואז הילד לא יצליח לגייס את ההון שהוא התחייב אליו או שיותר על כך לחלוטין. במילים אחרות, גיוס הכסף של הילד לפני תחילת הפרויקט ישפר את הסיכוי שהפרויקט לא ייתקע טרם סיומו.

9n8 נוכע כזיקר אסלזסה זכרים: כסך, אסכחה נספחה כלי כסך.

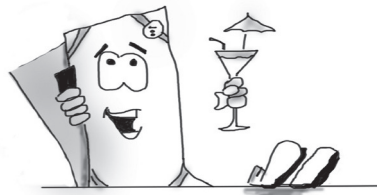

- אם כבר הזכרנו את נושא סדר הממשון, אפשר להחיל את העיקרון הזה גם על הכסף שלכם, ההורים. ודאו שהכסף שאתם מקצים לפרויקט יהיה מוכן גם הוא לפני שאתם מתחייבים לתת אותו. הרי לא הייתם רוצים להתחייב לילדים שלכם, ואז לגלות שבדיוק כשהם זקוקים לחלק שלכם של הממשון, הוא לא נמצא בידכם. באותה מידה, לא הייתם רוצים לתת לילדים דוגמה אישית שלילית בכך שאתם נכנסים למשיכת יתר בגלל תכנון לא יעיל של ההוצאות שלכם.

* בפרק הבא נעסוק בנושאים הקשורים לעזרה לילדים ביצירת מקורות הכנסה לשם משסון הפרוקטים שהם רוצים לממן.

** באנגלית ישנה אמרה שאומרת "Put your money where your mouth is" שזה אומר בתרגום חופשי מאוד: "תוכיח את רצינות דברך בכך שתשקיע את הכסף שלך".

- שתי העצות הקודמות מציבות בפנינו אתגר מיוחד, באותם מקרים שבהם מדובר על פרויקט ללא תקרת הוצאות מוגדרת. לדוגמה, בסיטואציה של מימון שיעורי נהיגה, קשה לדעת מראש כמה כסף הפרויקט באמת יעלה בסופו של דבר. מכיוון שכך, אי אפשר להגדיר מראש כמה הילד ישלם וכמה אתם צריכים לשריין לסבסוד. כדי להתגבר על חוסר הוודאות הזה, פשוט הגדירו שההתחייבות שלכם מוגבלת מראש לסכום כלשהו. אם יהיה צורך בסכומים נוספים, אתם תשקלו את הנושא מחדש, אך אתם לא מתחייבים להמשיך את המימון בכלל, ובאחוזים הראשונים בפרט.
- גם אם אתם רוצים מאוד שפרויקט מסוים אכן יתבצע, וגם אם באופן תיאורטי הייתם מוכנים לממן את מלוא הפרויקט, עדיין הייתי ממליץ לכם להטיל חלק מהמימון על הילדים. זה מדהים לראות איך השקעה עצמית של הילדים, אפילו בגובה של 5%, יכולה לשנות את הגישה שלהם לפרויקט. 5% אלו משפרים באופן משמעותי את רמת המחויבות של הילדים יחסית למצב שבו הם היו מקבלים את הפרויקט כמתנת חנם.
- באשר לגיל המתאים לתחילת השימוש באסטרטגיה זו, אני מאמין כי אפשר להתחיל מוקדם מאוד. בעצם, אפשר להתחיל מהרגע שיש לילדים מקורות כסף משל עצמם. אם הייתם מרוכזים בזמן שקראתם את הפרקים הקודמים,* אתם ודאי יודעים שאני מאמין בלהתחיל גם את זה בגיל צעיר מאוד. מאחר שהתנאי העיקרי לשימוש באסטרטגיה שלנו הוא שיהיה לילדים מקור הכנסה, הרי שברגע שתתחילו לתת להם דמי כיס, הוא יאפשר לכם להשתמש גם בתרגיל זה.
- בהמשך הספר נקדיש פרק קצר לנושא מימון לימודים על-תיכוניים. לימודים על-תיכוניים עונים גם הם להגדרה של פרויקט יקר ואירוע חריג. באופן טבעי, אני ארחיב בגוף אותו פרק על ההזדמנויות ועל האסטרטגיות הקשורות לסוציאליזציה פיננסית שהסיטואציה פותחת בפניכם. לעת עתה רק ארמוז לכם שגם את ההוצאה הזו כדאי לנהל על פי אותם עקרונות שהובאו בפרק זה.

* למיטב ידיעתי עוד לא המציאו שיטה לקרוא תוך כדי שינה, אבל זה לא אומר שלא ימציאו דבר כזה בעתיד.